

3. Куян І.А. Особливості розуміння ідеї суверенітету в конституційно – правовій думці західних держав (XIX- початок XX століття) / І.А. Куян // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. № 578.
4. Кармазіна М.С. Суверенітет: еволюція тлумачення поняття та розвитку явища / М.С. Кармазіна // Наукові записки. – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2013. – № 3 (65).
5. Дюги Л. Конституционное право. Общая теория государства / Л. Дюги : пер. с фр. – Репр. воспр. изд. 1908 г. – Одесса : Юрид. лит., 2005. – 256 с.
6. Трайнин И.П. К вопросу о суверенитете / И.П. Трайнин // Советское государство и право. – 1983. – № 2. – С. 74–82.
7. Суверенитет в государственном и международном праве (круглый стол): из выступления Е.Т. Усенко // Советское государство и право. – 1991. – № 5. – С. 20–31.
8. Кабышев В.Т. Элементы понятия государственной власти / В.Т. Кабышев // Проблемы конституционного права / отв. ред. И.Е. Фарбер. – Саратов, 1969. – С. 20–35
9. Абдулаев М.И. Теория государства и права : учеб. для вузов / М.И. Абдулаев. – СПб., 2003.
10. Оппенгейм Л.Ф.Л. Международное право / Л.Ф.Л. Оппенгейм ; пер. с 6-го англ. изд. ; под ред. и с предисл. С.Б. Крылова. – М., 1948. – Т. 1, п/т. 1. – С. 130.
11. Саракуца М. О. Поняття та зміст державного суверенітету: визначення, становлення, розвиток / М. О. Саракуца // 2010. – № 4. – 784–791 с.

**Зуб О.Ю.**

*студент;*

**Прохазка Г.А.**

*кандидат юридичних наук, асистент,*

*Полтавський юридичний інститут*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

## **ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРОСВІТНИЦТВО ХVІІІ СТОЛІТТЯ ТА КОНЦЕПЦІЯ ПРИРОДНІХ ПРАВ**

Теорії природних прав стрімко розвивалися впродовж 1700-х років. На практиці вони стали філософським поштовхом, що спричинив хвилю повстань проти абсолютизму. На це вказують тексти Декларації незалежності США 1776 р. та Декларації прав людини і громадянина 1789 р., де було втілено ідеї мислителів як попередніх віків, так і періоду революцій [1, с. 255–276].

Саме 18 століття побачило народження того, що й до сьогодні відоме як «традиційні людські права». Відтоді їх почали розглядати та визнавати як «вроджені людські права» [2, с. 317–342].

Американська і Французька революції надали суспільного значення ідеї універсальної особистої «рівності перед законом». Європейська філософія цієї так званої «епохи Розуму» тяжіла до того, що виразити те, що найбільше тоді непокоїло, зокрема: вивільнення особи від пут абсолютної влади, а людського розуму – від догми [2, с. 317–342].

Особливе місце в розвитку ідеї людських прав посідають філософські погляди Іммануїла Канта та Жан-Жака Руссо. Філософія Канта наслідує

традицію раціоналізму, що звернена до формальної, неемпіричної системи розуму та до її підтримки з боку «вільної волі розумної особи» – як це мало вияв у ліберальних ідеях Американської та Французької революцій. «Моральний абсолютизм» Канта не суперечив цінностям його виховання в дусі протестантської побожності, що дозволило філософу завершити процес секуляризації природних прав. Вчений говорив про «самовизначення» особи у сфері «моральних справ», що надає пріоритет «правам на особисту свободу» [3, с. 1250–1310].

На думку Руссо, основу розуміння людських прав безпосередньо становила «загальна воля» суспільства, яка набувала матеріальної форми у вигляді суверена. Права розглядались як приватні та такі, що виникають не у природі, а в суспільстві. Руссо доводив, що особиста свобода та рівність пануватимуть лише тоді, коли люди коритимуться законам суспільства, тобто «загальній волі». Наслідком недотримання цих законів може бути лише хаос [4, с. 203–254].

Позиції Канта і Руссо демонструють розвиток двох визначальних принципів стосовно людських прав – свободи та рівності. Обидва мислителі вибудували поняття «вільного індивіда як незалежної метафізичної особи». Але погляди цих авторів є відмінними: якщо для Канта «правдива свобода особи полягала у виконанні нею обов'язку заради самої себе» та заради «особистого самовизначення», то для Руссо вона передбачала, що особа має коритись «загальній волі» [3, 1250–1310; 4, с. 203–254].

Така дихотомія прав особи та прав суспільства тривала протягом 18-19 століття, будучи достатньо серйозним діалектичним протиріччям.

У політичному вченні це протиріччя отримало нове формулювання і стало відомим як індивідуалізм (лежить в основі лібералізму) та колективізм (є підґрунтям теорії марксистського соціалізму) [5, с. 132–215].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що суть впливу європейського Просвітництва на теорію природного права полягала в тому, щоб підкреслити автономність (самостійність) розуму і моралі будь-якої особи.

### Список використаних джерел:

1. Международные акты по правам человека: сб. док. – М.: Изд. Группа НОРМА-ИНФРА-М, 1998. – 784 с.
2. Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. – 2-ге вид. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 320 с. – (Серія «Зміна парадигми»; вип. 13).
3. Кант И. Собрание сочинений: в 8 т. / Иммануил Кант. – М.: Чоро, 1994. – 4600 с. – (Серія «Мировая философская мысль»).
4. Руссо Ж. -Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / Ж. -Ж. Руссо; пер. з фр. О. І. Хоми. – [К.]: Port-Royal, 2001. – 348 с.
5. История политических и правовых учений: учеб. для вузов / под общ. ред. В. С. Нерсесянца. – 3-е изд., стереотип. – М.: Изд. Группа НОРМА-ИНФРА-М, 2001. – 736 с.